

системних заходів для досягнення високого ступеня ефективності реалізації інтергалузевих завдань транспортної послуги.

З ціллю сталого та якісного функціонування транспортної системи необхідно залучати найсучасніші та багато в чому революційні методи управління її елементами для досягнення саме синергетичного ефекту, коли уся сукупність цих елементів, під час своєї налагодженої роботи, народжує нову якість надання відповідних послуг.

Джерела та література

1. Абакумов Г.В. Общий курс транспорта: Курс лекций.– Тюмень: ТюмГНГУ, 2003. - 120 с
2. Агеев О. Шляхи інтеграції України в транспортну систему Європи // Урядовий кур'єр. – 2005. – № 71. – С.14.
3. Бабаєв В.М. Практика муніципального управління: Навч. посібник. – Харків: ХДАМГ, 2002. – 311 с.
4. Василенко Е. А. Механизм коммерциализации предоставления социально-значимых услуг населению города (на примере общественного транспорта): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук: Спец. 08.00.05 / Е. А. Василенко. - Ростов н/Д: [б. и.], 2004. – 26 с.

Новак А.М.

УДК005.337

БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Анотація. В статті розроблено багатокритеріальний підхід до оцінки рівня фінансово-економічної безпеки корпоративних підприємств будівельної галузі, запропоновано систему параметрів та шкалу оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства за сферами виникнення загроз. Розроблено алгоритм розрахунку агрегованого рейтингового показника оцінки рівня фінансово-економічної безпеки та побудовано радар профілю фінансово-економічної безпеки корпоративного підприємства.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека корпоративного підприємства, оцінка рівня фінансово-економічної безпеки, ключові індикатори забезпечення фінансово-економічної безпеки, профіль фінансово-економічної безпеки корпоративного підприємства.

Аннотация. В статье разработан многокритериальный подход к оценке уровня финансово-экономической безопасности корпоративных предприятий строительной отрасли, предложена система параметров и шкала оценки уровня финансово-экономической безопасности предприятия по сферам возникновения угроз. Разработан алгоритм расчета агрегированного рейтингового показателя оценки уровня финансово-экономической безопасности и построен радар профиля финансово-экономической безопасности корпоративного предприятия.

Ключевые слова: финансово-экономическая безопасность корпоративного предприятия, оценка уровня финансово-экономической безопасности, ключевые индикаторы обеспечения финансово-экономической безопасности, профиль финансово-экономической безопасности корпоративного предприятия.

Summary. This paper is devoted to the formation of the multicriteria approach to valuation of the level of financial and economic security of corporate construction enterprises, the system of parameters and scale of evaluation of the financial and economic security for areas of threats is proposed. The algorithm for calculating the aggregate rating index assessing the level of financial and economic security is developed and the radar profile of financial and economic security of the corporate enterprise is built.

Keywords: financial and economic security of the corporate enterprise, assessment of economic and financial security, key indicators of financial and economic security, profile financial and economic security of the corporate enterprise.

Корпоративний сектор відіграє системоутворюючу роль в динамічному розвитку економіки України, є одним з визначальних факторів економічної безпеки держави, каталізатором розвитку соціальної сфери.

В рамках впровадження нової Стратегії національної безпеки «Україна у світі, що змінюється» та виходячи з нагальних потреб забезпечення всебічної безпеки особи та підприємництва в державі першочерговим завданням є становлення та розвиток недержавної системи безпеки в інтересах започаткування організаційно-правових засад розвитку сфери безпеки корпоративного підприємництва, блокування передумов криміналізації економічних відносин та створення сприятливого інвестиційного клімату.

Домінування акціонерних форм підприємництва в будівництві обумовлює необхідність формування обґрунтованої системи розкриття та захисту інформації про діяльність корпоративних підприємств будівельної галузі та впровадження в практичну діяльність сучасного інструментарію стратегічного управління фінансово-економічною безпекою підприємств.

Прозорість та належне розкриття інформації є невід'ємною умовою ефективного корпоративного управління. Товариство повинно своєчасно та доступними засобами розкривати повну і достовірну інформацію з усіх суттєвих питань, що стосуються його діяльності, з метою надання можливості зацікавленим особам (стейкхолдерам) приймати виважені рішення. Діяльність товариства у прозорому режимі вимагає формування гнучкої та ефективної системи корпоративного управління, спроможної

**БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ**

адекватно і оперативно реагувати на зміни безпекової ситуації особливо в сучасних умовах активізації рейдерські захоплення бізнесу.

Виходячи з нагальних потреб досягнення балансу між прозорістю та захищеністю інформації про товариство, забезпечення фінансово-економічної безпеки в системі корпоративного управління стає пріоритетним напрямком.

Дослідження теоретичних та практичних аспектів оцінки стану економічної безпеки здійснювали такі вчені, як А.В.Козаченко [1], В.С.Пономаренко [2], С.М. Ілляшенко [3,4], О.Ф. Новикова [5], Р.С. Квасницька та І.О.Доценко [6], Л.І. Донець та Н.В.Ващенко [7], Р.С. Папехин [8]та інші.

Наукові праці вчених обґрунтовують фундаментальні аспекти системи забезпечення фінансово-економічної безпеки і дозволяють удосконалити інструментарій оцінки рівня фінансово-економічної безпеки корпоративних підприємств будівельної галузі за параметрами динамічного середовища, що обумовили актуальність проведення дослідження за обраним напрямком.

Стратегічне управління системою забезпечення фінансово-економічною безпекою корпоративних підприємств базується на обґрунтованому виборі ключових параметрів та їх інтеграції в єдину систему.

При цьому пропонується рівень фінансово-економічної безпеки корпоративного підприємства здійснювати з врахуванням таких параметрів:

- інтегральна оцінка рівня фінансово-економічної безпеки корпоративного підприємства;
- коефіцієнт ризикованості зовнішнього середовища;
- коефіцієнт ризикованості внутрішнього середовища.

Характеристики параметрів оцінки рівня фінансово-економічної безпеки корпоративних підприємств будівельної галузі з визначенням шкали їх оцінювання подано за векторами оцінки обмежень та впливу у табл. 1. Основним критерієм відбору переліку індикаторів слугував рівень вразливості окремих сфер функціонування корпоративного підприємства, а також найбільший ступінь впливу окремих дестабілізуючих чинників на реалізацію окремих корпоративних інтересів.

Таблиця 1. Параметри та шкала оцінки рівня фінансово-економічної безпеки корпоративних підприємств будівельної галузі за сферами виникнення загроз

№	Параметри оцінки	Різновиди характеристик (Cij) та шкала оцінювання		
		0	1	2
Параметри умов і обмежень (вектори оцінки обмежень)				
Показники, що характеризують ризикованість зовнішнього середовища				
Міжнародна сфера				
1	Індекс економічної свободи України (за рейтингом The Heritage Foundation): «Податкова політика» «Торгівельна політика» «Інвестиції» «Регуляторна політика» «Втручання уряду» «Фінансова політика» «Корупція» «Право власності»	Низький 0-50%	Середній 51-70%	Високий 71-100%
2	Індекс глобальної конкурентоспроможності України (за даними Всесвітнього економічного форуму): за макроекономічною стабільністю за ефективністю товарних ринків із захисту прав міноритарних акціонерів в питаннях захисту прав власності, за ефективністю законодавчих органів влади, за показником незалежності судів, за рівнем фаворитизму в ухваленні державних рішень, за прозорістю державної політики, – за ступенем довіри населення вітчизняним політикам, за ступенем розтрат державних бюджетних коштів	місце країни в рейтингу 133-100	місце країни в рейтингу 99-50	місце країни в рейтингу 51-1
3	За індексом сприяння корупції (за даними міжнародної організації «Transparency International»)	Високе сприяння корупції 0-5 балів	Середнє сприяння корупції 6-7 балів	Низьке сприяння корупції 8-10 балів
Галузева сфера				
4	Рівень концентрації (суми ринкової частки найбільших підприємств галузі), % (PK)	високий (PK) 70-100	середній (PK –) 40-69	низький (PK) 10-39
5	Середньорічний темп зростання галузі (за останні 5 років), % (T)	низькі (T) <1	середні (T) 1-10	високі (T) 11-40
6	Коливання рентабельності галузі (останні 2 роки), % (P)	низьке (P)	середнє (P–)	високе (P)

		0-9	10-29	30-59
Показники, що визначають зовнішнє середовище функціонування корпоративних підприємств				
7	Місце знаходження акціонерного товариства	непривабливе	нейтральне	привабливе
8	Відомості про участь КП в конкурсах і тендерах	немає	одиночні випадки	регулярно
9	Наявність свідчень успішного виконання замовлень	немає	одиночні випадки	регулярно
10	Наявність державних замовлень і державна підтримка КП	немає	одиночні випадки	регулярно
11	Вплив цінової політики конкурентів на обсяг реалізації (ціна за одиницю продукції) (Ц)	вище за конкурентів (Ц)	дорівнює конкурентам (Ц –)	нижче за конкурентів (Ц)
Показники, що визначають внутрішнє середовище функціонування корпоративних підприємств				
12	Стадія життєвого циклу КП	старіння	стабілізація	розвиток
13	Кількість років перебування на ринку капітального будівництва	не значна тривалість 0-3 р.	середня тривалість 3-10 р.	значна тривалість ≥10 р.
15	Наявність у АТ сертифікатів на стандарти серії ISO-9000	немає	один	більше одного
16	Споживчі якості продукції (Я)	нижче за потрібні (Я)	стандартні (Я –)	оригінальні (Я)
17	Кількість об'єктів, що будується (К)	спеціалізований (К) 1-5	мало-диверсифікований (К –) 6-20	диверсифікований (К) ≥21
Компоненти впливу (вектори впливу)				
18	Прибутковість діяльності (ПД), інтегральна компонента прибутковості діяльності	C ₇₁ низька (ПД) 0,5-0,9	C ₇₂ середня (ПД –) 1-1,25	C ₇₃ висока (ПД) ≥1,26
19	Інноваційно-інвестиційний розвиток (ІР), інтегральна компонента інвестиційної привабливості	C ₈₁ низька (ІР) ≥1,26	C ₈₂ середня (ІР –) 1-1,25	C ₈₃ висока (ІР) 0,5-0,9
20	Ділова активність (ДА), інтегральна компонента ділової активності	C ₉₁ низька (ДА) 0,5-0,9	C ₉₂ середня (ДА –) 1-1,25	C ₉₃ висока (ДА) ≥1,26
22	Рівень забезпечення добробуту працівників (РЗДП), інтегральна компонента рівня забезпечення добробуту працівників	C ₁₁₁ низька (ІВТР) 0,5-0,9	C ₁₁₂ середня (ІВТР –) 1-1,25	C ₁₁₃ висока (ІВТР) ≥1,26
23	Рівень фінансової стійкості(ФС), інтегральна компонента рівня фінансової стійкості	C ₁₂₁ низька (ФС) 0,5-0,9	C ₁₂₂ середня (ФС –) 1-1,25	C ₁₂₃ висока (ФС) ≥1,26

Модель базується на побудові агрегованого рейтингу оцінки рівня забезпечення фінансово-економічної безпеки корпоративних підприємств будівельної галузі.

Алгоритм розрахунку агрегованого рейтингового показника оцінки рівня фінансово-економічної безпеки корпоративних підприємств будівельної галузі із використанням матричного моделювання здійснено за такою послідовністю:

1. Розрахунок KFESI (ключових індикаторів забезпечення фінансово-економічної безпеки) корпоративних підприємств за кожною компонентою матриці оцінки фінансово-економічної безпеки (сформовано інтегровані компоненти e₁...e₆, кожна з яких містить по три індикатори за даними фінансової і статистичної звітності корпоративних підприємств) (див.табл.1). Інтегральні показники визначено шляхом адитивної згортки індикаторів кожної компоненти за формулою 1[9]:

$$e_n = \sum_{k=1}^x C_k \times K_n \quad (1)$$

де K_n – нормалізоване значення n-го індикатора;

C_n – коефіцієнт вагомості для n-го індикатора.

Нормалізацію індикаторів здійснено загально прийнятим методом за такою формулою 2:

$$K_n = \frac{V_n - V_{min}}{V_{max} - V_{min}} \quad (2)$$

V_n – фактичне значення n-го індикатора;

V_{min}, V_{max} – мінімальне і максимальне нормативне значення n-го індикатора відповідно.

2. Формування результируючих матриць інтегральних компонент. Матрична форма подання результатів забезпечує зручність і прозорість в інтерпретації отриманих результатів. Підсумкова матриця E (n*m): n=6 – кількість рядків, визначається числом інтегральних компонент (векторів впливу) матриці оцінки фінансово-економічної безпеки, m=5 – кількість стовпчиків матриці, визначається кількістю об'єктів дослідження.

**БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ**

3. Результуючі матриці інтегральних компонент будуються для кожного року, починаючи з 2007 р. по 2011 р. включно. Таким чином, отримуємо масив даних, що подається у вигляді матриць E_{2007} , E_{2008} , E_{2009} , E_{2010} , E_{2011} . За отриманими інтегральними показниками будуюмо динамічні ряди, визначаємо темпи їх зростання.

4. За шкалою запропонованою автором в табл. 1 для кожної інтегральної компоненти встановлюємо кількість балів за шкалою від 0 до 2. Відповідно до результатів розрахунку суми елементів матриці визначається агрегований рейтинг оцінки рівня фінансово-економічної безпеки корпоративного підприємства (R_{kfsesi}).

5. Максимальна величина рейтингу для окремого корпоративного підприємства дорівнює сумі балів загальної кількості компонент, що беруться до розгляду ($R_{max}=12$).

6. Інтерпретація отриманих результатів дозволила визначити вплив результуючих компонент на рівень фінансово-економічної безпеки корпоративних підприємств.

7. Сформовано сукупність неформалізованих параметрів, що визначають рівень інформаційної захищеності та забезпечення безпеки інформаційних ресурсів в системі корпоративного управління підприємств будівельної галузі за такими компонентами: інформаційна політика та забезпечення безпеки інформаційних ресурсів; рівень обов'язкового (необхідного та достатнього) розкриття інформації; рівень розкриття додаткової інформації про діяльність корпоративного підприємства, рівень достовірності інформації, що розкривається; своєчасність розкриття інформації; рівень зручності поширення інформації; рівень захисту внутрішньої інформації.

8. Розрахунок скорегованого показника бальної оцінки ризикового фактору за кожною інтегральною компонентою пропонується здійснювати за формулою 3:

$$b'_i = \frac{b_i}{b_{i\max}}, \quad (3)$$

де b'_i – скорегований показник бальної оцінки ризикового фактору підприємства за i -тим фактором ризику;

b_i – кількість балів, що набрана підприємством за i -тою інтегральною компонентою;

$b_{i\max}$ – максимальна кількість балів, що може бути набрана підприємством за i -тою інтегральною компонентою.

9. На базі проведеного аналізу формуємо матрицю порогових значень. З врахуванням реальних можливостей та тенденцій змін показників корпоративного підприємства на момент дослідження визначаємо бажане значення за кожною інтегральною компонентою на перспективу:

10. Здійснюємо якісне оцінювання кількісних характеристик матриці E_{2011} шляхом порівняння з матрицею порогових значень.

11. З використанням графічного підходу здійснюємо проектування профілю фінансово-економічної безпеки корпоративного підприємства (рис.)

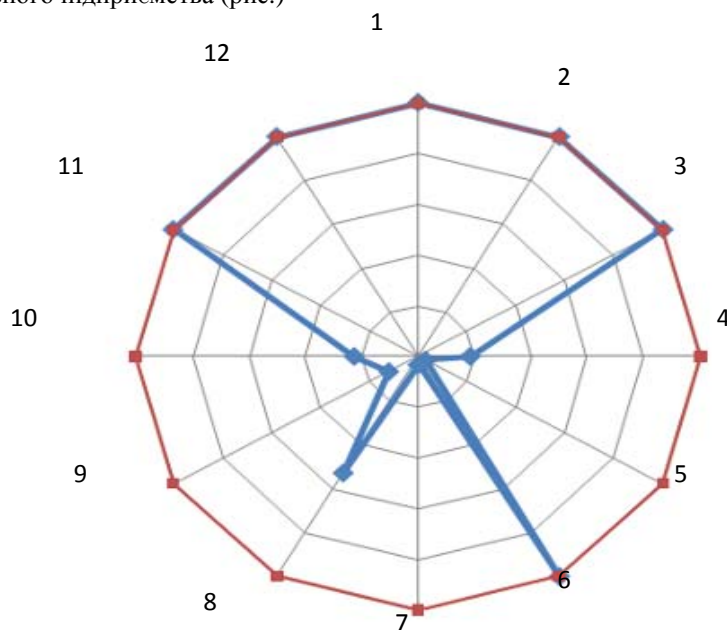

Рис. 1. Радар компонент профілю фінансово-економічної безпеки корпоративного підприємства

12. Формується матриця стратегічного розриву (прогалини), що дорівнює різниці елементів матриці порогових значень і матриці фактично досягнутих результатів E_{2011} . При цьому, стратегічний розрив (прогалина) визначається як інтервал між можливостями, зумовленими наявними тенденціями зростання

корпоративного підприємства, та бажаними орієнтирами (преференціями), необхідними для розв'язання нагальних проблем зростання та збільшення прибутковості акціонерного товариства в довгостроковій перспективі.

Апробацію запропонованого алгоритму здійснено на прикладі п'яти корпоративних підприємств будівельної галузі.

Інтерпретація отриманих результатів дозволила визначити вплив результуючих компонент на рівень фінансово-економічної безпеки корпоративного підприємства.

Таким чином, в сучасних умовах функціонування корпоративним підприємствам будівельної галузі необхідно розробляти та впроваджувати в практичну діяльність системний інструментарій для оцінки і моніторингу рівня забезпечення фінансово-економічної безпеки та механізм подолання негативних явищ на різних етапах їх розвитку.

Проведені дослідження дозволили розробити багатокритеріальний підхід до оцінки рівня забезпечення фінансово-економічної безпеки корпоративних підприємств будівельної галузі, що дозволяє розробити і реалізувати комплекс заходів економіко-правового та організаційного характеру з метою мінімізації зовнішніх і внутрішніх загроз економічного стану підприємства, в тому числі його фінансових, матеріальних, інформаційних і кадрових ресурсів.

Джерела та література

1. Козаченко А. В. Економічна безпека підприємства. Сутність і механізм забезпечення: монографія / А. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, А. Н. Лещенко. – К. Видавництво «Лібра», 2003. – 280 с.
2. Пономаренко В. С., Кавун С. В. Концептуальні основи економічної безпеки. Монографія. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2008. – 256 с.
3. Ілляшенко С. М. Економічний ризик : [навч. посібн.] / С. М. Ілляшенко [2-ге вид., доповн. і перероб.] – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 220 с.
4. Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к ее оценке / С. Н. Ильяшенко // Актуальные проблемы экономики. – 2003. – №3. – С. 12-19.
5. Новикова О. Ф. Економічна безпека: концептуальне визначення та механізм забезпечення. / О. Ф. Новикова, Р. В. Потоколенко. Інститут економіки промисловості НАН України – Донецьк : Издательство «Прима», 2006. – 407с.
6. Квасницька Р. С., Доценко І. О. Деякі методичні аспекти формування системи економічної безпеки підприємства / Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 2. – Т. 1 – С. 34-38.
7. Донець Л. І. Економічна безпека підприємства : [навч. посібник] / Л. І. Донець., Н. В. Ващенко. – К. : ЦУЛ, 2008. – 240 с.
8. Папехин Р.С. Индикаторы финансовой безопасности предприятий / Р. С. Папехин. – Волгоград: Волгоградское научное издательство, 2007 – 16 с.
9. Мунтян В. Н. Економічна безпека України / В. І. Мунтян. – К. : КВІЦ, 1999. – 463 с.

Семикіна М.В.

УДК 331.5.01

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ: НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НА МАЙБУТНЄ

Анотація. У статті розглянуто термінологічне визначення поняття "людський капітал". Надано якісні характеристики людського капіталу, а саме: стан здоров'я, рівень освіти, рівень культури та моральної вихованості. Розглянуто чинники зовнішнього середовища, що впливають на підвищення якості людського капіталу.

Ключові слова: людський капітал, якісні характеристики людського капіталу.

Аннотация. В статье рассмотрено терминологическое определение понятия "человеческий капитал". Предоставлены качественные характеристики человеческого капитала, а именно: состояние здоровья, уровень образования, уровень культуры и моральной воспитанности. Рассмотрены факторы внешней среды, которые влияют на повышение качества человеческого капитала.

Ключевые слова: человеческий капитал, качественные характеристики человеческого капитала.

Summary. Terminology determination of concept "Human capital is considered in the article". High-quality descriptions of human capital are given, namely: state of health, level of education, level of culture and moral breeding. The factors of external environment, which influence on upgrading human capital, are considered.

Keywords: human capital, high-quality descriptions of human capital.

Наявність нової тенденції в розвинених країнах світу, що на сьогодні має справедливу назву "інтелектуалізація економіки", яка базує економіку на знаннях, вимагає пошуку ефективної моделі соціально-економічного розвитку України у площині теорії людського капіталу та визнання її у практиці ринкових перетворень. Людський капітал виступає об'єктом дослідження не тільки для економістів, а й для соціологів. Так соціологи спостерігають за протіканням соціальних процесів у яких людський капітал безпосередньо приймає участь, а економісти досліджують результати діяльності осіб, що являють собою людський капітал, а саме економічний ефект, продуктивність праці, сукупну заробітну плату, тощо. І разом,